

UIT DE HISTORIE VAN KOEDIJK

door J.P. Geus

XIV. Steenovens.

In 1514 werd van overheidswege een onderzoek ingesteld naar de welstand van de diverse dorpen en steden. Een van de vragen was gericht op de middelen van bestaan. De vertegenwoordigers van Koedijk verklaarden dat zij voor een deel de kost verdienden "mit cleijvoeren aen de steenplaetsen". Die van Sint Pancras zeiden dat een deel van hun ingezetenen zich 's winters bezig hielden "mit cleij te boren uijt de meren en brengen dan tot de steenhovens". In 1518 berichtten zij dat de inwoners zich onder andere "generen mit cleij te boren uijt de meeren om steen of te backen".

Uit vorenstaande mededelingen blijkt dus duidelijk dat er in die tijd in de naaste omgeving meerdere steenovens zijn geweest. Op een kaart van de Vroonlanden die omstreeks 1530 werd gemaakt staan op de grens met Alkmaar, maar nog juist in het rechtsgebied van Koedijk en Oudorp, drie steenovens. In de geschriften komen zij voor als: vanuit Alkmaar de eerste, tweede en derde steenoven, of ook wel de zuidelijkste, noordelijkste en middelste steenoven.

De noordelijkste steenoven lag in de banne van Koedijk aan de Rekerdijk, juist ten noorden van de huidige Hoornse vaart. De zuidelijkste lag in Oudorp op de plaats waar nu de korenmolen Het Rode Hert staat en de middelste, ook in Oudorp, lag daar tussen in.

In 1543 was de steenoven te Koedijk (bij Huiswaard) eigendom van Willem Jansz., die van 1523 tot 1542 schout van Alkmaar was geweest. Hij behoorde tot de familie die zich later "van Egmond van de Nijenburg" zou gaan noemen en hij was in 1493 geboren op het kasteel de Nijenburch of Nieuwburg in Oudorp.

Willem Jansz. overleed in 1547 en de steenoven kwam in bezit van zijn zoon Jacob Willemsz. De steenplaats met huis en steen werd toen gewaardeerd op f800,-

De zuidelijkste steenoven was ook eigendom van Willem Jansz., deze werd in 1537, na het overlijden van zijn vrouw, Clementina Jacobsdochter, toebedeeld aan zijn zoon Adriaen Willemsz. De waarde hiervan was met huis en land getaxeerd op f1.000,-

Vanaf de Koedijker steenoven liep een sloot naar de Vronermeer. Deze sloot was destijds bekend als "de Steensloot" en ook wel als "de Cleijsloot".

Een aantal bewoners van Koedijk en Sint Pancras zullen dus met kleiwinning de meren hebben uitgediept. Voor de Koedijkers zullen dit de Kleimeren, de Daalmeer, het Oudie en de Mare zijn geweest. Terwijl die van Sint Pancras vermoedelijk de Vronermeer en mogelijk de Heerhugowaard en de Schermer tot werkterrein hadden.

De gebakken steen werd onder andere geleverd voor de fortificatie van de stad Alkmaar. Er is een nota bewaard gebleven waaruit blijkt dat in 1537 tot dat doel 300.000 stenen a 18 stuivers per duizend werden gekocht van de schout, Willem Jansz. Ook ten behoeve van reparatie van de kastelen Nijenburg Middelburg en Nijendoorn werden in de 14e en 15e eeuw stenen gekocht te Alkmaar, waarvan we mogen aannemen dat ze in deze ovens werden gebakken. Het is zelfs zeer goed mogelijk dat de steenovens reeds omstreeks 1285 met de produktie zijn begonnen ten behoeve van de bouw van de kasteleel Middelburg en Nijenburg, die beide slechts op enkele honderden meters van de steenovens liggen.

Vermoedelijk is de steenproduktie omstreeks 1550 beëindigd, want in de registers van de tiende penning van 1553 komen zij niet meer voor. Toen in 1560 met het droogmaken van de meren werd begonnen was ook kleiwinning niet meer mogelijk en daarmee was de steenfabrikage te Koedijk definitief beëindigd.